

Мр Бошко БОЈОВИЋ (Париз)

ЖИТИЈЕ СВЕТОГА СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГА ОД НИКОНА ЈЕРУСАЛИМЦА

Никон Јерусалимац

Средином петнаестог века, у време када прва турска окупација српске Деспотовине најављује вековно ропство наших земаља, и док се у Зети осећа све већи притисак латинске политике Венеције, учени монах Никон Јерусалимац пише за Јелену Балшић, његово духовно чадо, дело које је у наше време познато под називом *Горички зборник*. Од оно мало података, којима располажемо о састављачу овог значајног дела, знамо да је Никон био старац српскога манастира Светих Арханђела у Јерусалиму, где је боравио у време јерусалимског патријарха Доротеја (1367—1417) и александријског патријарха Григорија IV (1398—1412).¹⁾ Убрзо после завршетка *Горичког зборника*, Никон примивши велику схиму, мења име, и од тада се помиње као Никандар Јерусалимац, чијом руком је, 1442. године, написан тестамент Јелене Балшић. Последњи пут се помиње, 1468. године, као игуман манастира Св. Николе на скадарском острву Врањини.²⁾ Поред *Горичког зборника*, који је писан у епистолярном облику питања и одговора, и који се може сматрати „ауторским зборником“, с обзиром да је Никон састављач доброг дела његових поглавља, познат је још један зборник са његовим потписом. То је Шестодневник (1439—1440), који се данас налази у манастиру Савини и који садржи још неколико превода списа, исихастичког садржаја, значајних византијских писаца: Григорија, Синајита, Симеона Новог Теолога, Калиста Ксантопула, као и неколико на грчком језику.³⁾ Осим избора текстова и тема, преузетих из византијске књижевности, *Горички зборник* садржи и мање или више оригиналне списе, као што је „Повест о јерусалимским црквама“, на пример. То је поетско-путописни састав који, по речима Димитрија Богдановића, одликује „необично жив, посебно сликовит и сасвим индивидуални стил“, „једна мисаона лирика, сва у импулсима за недо-

1) F. Miclosich, *Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii, Vienaе* 1858, стр. 133—135, 415, 417, 425; *Историја Црне Горе*, т. II/2, Титоград 1970: Д. Богдановић: *Горички зборник* (стр. 372—380), с. 374; Б. Трифуновић, *Две посланице Јелене Балшић и Никонова „Повест о јерусалимским црквама и пустињским местима“*, *Књижевна историја* V/18, Београд 1972, с. 296.

2) Д. Богдановић, наведено дело, с. 374.

3) Д. Богдановић, наведено дело, с. 373.

речене асоцијације“⁴⁾ која на појединим местима, како то примећује Б. Трифуновић, „достиге врхунац у духу стила плетенија словес“⁵⁾ Све ово, као и готово енциклопедијски опсег тема и чланака, садржаних нарочито у *Горичком зборнику*, указује на човека необично широке културе и великог познавања литературе византијског света. Чланци из Космографије и Географије указују на познавање дела Птолемеја (II в.), Василија Кесариског, Георгија Псида и Михаила Псела.⁶⁾ Тако, у Никону Јерусалимцу, откривамо једну значајну личност наше средњовековне књижевности.

Грчки елементи у лексици, утицај грчког писма у ћирилском диктусу Никоновом, као и типично грчки криптограм у потпису из *Горичког зборника*, указују на могућност византијског порекла овог писца, као што је то мислио Б. Сп. Радојичић.⁷⁾ Б. Трифуновић, међутим, истиче да би то могло бити само последица продуженог боравка у грчкој средини, читања византијске литературе и изразито православно-исихастичког опредељења, овог нашег писца из XV века. У области фонетике, морфологије и синтаксе, Никон пише сасвим у духу српскословенског језика, а местимично и премаша оквира књижевног језика, приближавајући се чистим говорним и народним облицима изражавања.⁸⁾

Али, дело Никона Јерусалимца заслужује даље изучавање, нарочито *Горички зборник*, који је добрим делом посвећен Немањинама, највише Св. Симеону — Немањи и Св. Сави. Овај зборник је издат и проучен до сада само у мањим деловима. Борбе Трифуновић је издао и превео другу и трећу посланицу Јелене Балшић, као и Никонову „Повест о јерусалимским црквама“.⁹⁾

Горички зборник

У време свог службовања у Скопљу 1902. године, етнолог и касније члан Српске Краљевске Академије, Светозар Томић, купио је рукописни зборник који је по скадарском острву Горици (познатом још и под именом Брезовица или Бешка), чијем је Богородичином манастиру био намењен, добио назив *Горички зборник*.¹⁰⁾

Писан у епистоларном облику питања и одговора, „вапроси и ответи“, састоји се од три посланице Јелене Балшић и текстова који

⁴⁾ Д. Богдановић, наведено дело, с. 378; Д. Богдановић, *Историја старе српске књижевности*, Београд 1980, с. 224.

⁵⁾ Б. Трифуновић, Две посланице Јелене Балшић и Никонова „Повест о јерусалимским црквама и пустињским местима“, *Књижевна историја*, V/18, Београд 1972, с. 291.

⁶⁾ Марија Иконому, *Горички зборник — порекло, садржај о космографији*, *Cyrlomethodianum*, V, Солун 1981, с. 163.

⁷⁾ Ђ. Сп. Радојичић, *Drei Byzantiner, alt-serbische Schriftsteller des 15; Jahrhunderts*, Akten XI. Internationalen Byzantinisten Kongresses 1958, München 1960, s. 505—506.

⁸⁾ Б. Трифуновић, наведено дело, стр. 297, 300, 301.

⁹⁾ Б. Трифуновић, наведено дело, стр. 289—327.

¹⁰⁾ *Историја Црне Горе*, т. II/2, Титоград 1970, стр. 373.

представљају Никонов одговор на њена питања. Читав зборник, 273 сачувана листа, писан је руком Никона Јерусалимца, изузев два листа писана другом руком, и завршава се после датума (1441—1442. године) потписом „смѣрени Никѡн“. Уобличен у целини, овај зборник сачињавају три складна дела која се постепено увећавају.

Први део (1. 1а—156) почиње Јеленином посланицом и завршава се Никоновим одговором. Од тога је првих седам листова оштећено тако да је остала само уздужна половина.

Други део (16а—486) опет почиње Јеленином посланицом, другом, у којој она моли свога духовника, да јој одговори на питања о милостињи, монаштву, општежићу и усамљеништву. Никонов опширан одговор, писан високим стилем, прожет је обилатим коришћењем библијских и светоотачких текстова.

Трећи и најопширнији део (49а—272а), са насловом „епистолѣа третѣа“, нема на почетку препис Јеленине посланице, већ почиње са Никоновим одговорима. Никон излаже важне догађаје свештене историје, говори о различитим законима, раздвајању народа, о Авраму и Мелхиседеку, потом у одговор на Јеленина питања излаже учење Цркве и расправља о теолошким и догматским питањима. Затим казује догађаје после Христа: о папи Силвестру, оснивању Цариграда, светим Оцима и о Св. Јовану Златоустом. Од листа 102 под насловом „архи дѣгусис“ — почетак повести — Никон говори Јелени о њеним прецима Немањићима, на основу старих српских родослова и летописа. Затим (1106—1346) следи житије Светога Симеона Мироточивог са житијем Светога Саве у продужетку (до 152а), завршавајући овај, очигледно најважнији део зборника, поуком извученом из живота Светога Саве. Следи (од 165а), „Правило skutскогo пѣбыванѣа“, састављено на заповест Јеленину, за њену новоподигнуту задужбину, „цркви и кѣлѣи“ Благовештења Пресвете Богородице, на острву Горици.

Од (258а), почиње чланак космографског садржаја, са насловом „Повѣсть ѡ проувѣдѣнѣи вѣселѣнѣи“, где се излаже укратко историја од Адама до Св. Константина Великог, затим о разним мерама, подели часа и јединицама новца, па о облику земље, за коју каже да је округла и да лебди у ваздуху. На основу „писанѣа же еллинскаа“ о геометрији, говори о размерама земље и растојању између неба и земље. Ово поглавље завршава растојањима између градова и земаља на истоку.¹¹⁾

Завршни део *Горичког зборника* (2656—2716) садржи Нову „Повест о Јерусалимским црквама и пустињским местима, о Ефрату и Јордану и свим оближњим тамо местима, што слушаемо и видесмо то приповедамо христољубљу вашему“. Завршава исповедањем вере, посветом, молбом за опроштај, поздравом и потписом: *Јерусалимац, тајнописом: Никон.*

На крају зборника се налази кратко завршно писмо — смерне Јелене — „смѣренаа Елена“, у коме потврђује пријем Никонових

¹¹⁾ Марија Иконому, *Горички зборник* — порекло, садржај о космографији, *Cyrrilomethodianum*, V, Солун 1981, с. 163.

посланица, и којим она приноси ово дело на дар „храму Благовештења Пресвете Владичице наше Богородице на Горици“. Следи молитва Богородици и коначни запис Никонов, са годином писања зборника.¹²⁾

Житије Светога Симеона Мироточивога

Средишње место у *Горичком зборнику* по положају, као и по простору, око једне петине, заузима део посвећен Немањићима, генеалогија, житије Св. Симеона и Св. Саве, поука из живота Св. Саве. Намеће се питање: откуда то, да је толика пажња посвећена династији, и њеним најистакнутијим представницима, која је пре више од седамдесет година сишла са историјске позорнице? То што се Јелена Балшић, трећа ћерка кнеза Лазара, сматра потомком по женској линији те светородне лозе, по нашем мишљењу, није довољан разлог да објасни овако велики удео ове теме, у једном зборнику тако разноврсног и богатог садржаја, са световном и духовном тематиком, писаном од стране једног високо образованог духовника и писца, усто још и космополите, за кога се чак претпоставља, да би могао бити страног, односно византијског порекла. Следећи разлог могао би бити то што Никон, као духовник Јеленин, наводећи најсветлије примере светости из лозе њених предака,¹³⁾ жели можда да јој помогне у њеном опредељивању између световног и монашког живота.

Главни узрок овакве актуелности Немањићког узора, концем средњег века, и то близу западног руба српске државе, ипак, по нашем мишљењу, треба тражити, пре свега, у свеукупном значају Немањићке традиције на плану културе, духовности и државности српског народа онога времена. Угрожена и са истока и са запада, назирјући свој блиски крај, источно-хришћанска цивилизација тражи одржање свога идентитета, ослањајући се код Византинаца на хеленске и свето-отачке корене,¹⁴⁾ изражене кроз ново-хеленски дух и исихастички покрет, а код Срба на традицију Немањићке светородне династије која по себи представља својеврсну синтезу духовно-монашког идеала и државно-националног легитимитета.

Већ је од раније запажено, да су се кроз српски средњи век односи између државе и Цркве одвијали у духу хармоније, није познат ни један већи сукоб између Цркве и државе,¹⁵⁾ каквих је било у Византији, на пример. Стога је и природно што је српска Црква, нестанком државе, до те мере постала чуваром не само вере и језика, него и националног идентитета и традиције, не само државности, него и континуитета једне остварене цивилизације и њених највиших вредности, у временима када су биле најугроженије. Овој

¹²⁾ О Горичком зборнику: *Историја српског народа II*, Београд 1982, стр. 335—336.

¹³⁾ Д. Богдановић, *Историја старе српске књижевности*, с. 223.

¹⁴⁾ Helene Ahrweiler, *Ideologie politique de l'empire byzantin*, Paris 1975, pp. 122—123.

¹⁵⁾ *Стара српска књижевност I*, Нови Сад — Београд 1970, (предговор Д. Павловић), с. 10.

синтези црквености и државности без сумње су најјачи и најважнији печат дали први Немањићи Св. Симеон и Св. Сава, проживљеним примерима и делима која су одолела вековима и разарањима, свеукупним делом које представља, као што би представљало и за сваки други цивилизовани народ, непроцењиви капитал духовног и културног наслеђа. Кроз усмено и народно предање, књижевност, богослужбене текстове и иконографију, имамо пред очима примере континуитета живе традиције Немањића у којој Студеница зрачи и надахњује величанственом животношћу своје осмовековне лепоте.

У делу *Горичког зборника* посвећеном Немањићима, посебну пажњу заслужује житије Св. Симеона, стога ћемо се овде укратко позабавити његовим садржајем. Као што се види из наслова: „Се же въ кратцѣ навѣстим твоему христолюбивоу светѣмъ Сумеоне еже бысть въ племени семъ новыи муроточѣць“ — Ово је укратко сада, (за) твоје христољубље, о Светоме Симеону који је био у народу свом нови мироточац“ — Никон саставља за Јелену Балшић скраћено житије Св. Симеона — Немање, на 49 страна рукописног текста, што значи више од пола простора који је још посвећен Немањићима и Св. Сави. До 33 (1266) стране овог Немањиног житија, Никон се претежно служио делом Стевана Првовенчаног,¹⁶⁾ даље недостаје један или више листова, а у осталом делу се служио Теодосијевим житијем Св. Саве, из оног дела где се говори, почев о извирању светог мира у Хиландару, па све до другог погребња у Студеници.¹⁷⁾ Делове текстова којима се служио, Никон је приближно упола скратио, а вршио је и интерполације, које укупно износе око једне десетине текста целог житија.

После богословско-реторског уводног дела, Никон следи излагање Стевана Првовенчаног, са мањим интервенцијама, изостављајући тако податак о првом, латинском, крштењу Немањиним. На месту (114а), где се говори о областима које је Немања добио на управу у младости, после набрајања Топлице, Ибра и Ресаве, уместо „и глаголемыѣ Рѣкы, стоји само „именоуемѣ Рѣкы, што би значило, да је то заједничко име три наведене области, а не нека засебна област. Изостављен је део где се говори о сусрету Немањиним са Манојлом Комнином, као и онај, где је описан његов сукроб са браћом, протеривање јеретика и опис његових освајања. Уместо тога се помиње, само укратко, подизање многих храмова и оснивање обитељи, односно манастира.

Потом помиње зидање храма Пресветој у Студеници, настављајући са набрајањем дарованих цркава широм православног света, описујући Немањино молитвено и покајничко расположење, подвизавање при надгледању градње Богородичине цркве у Студеници и његово уздизање духом до Небеског Јерусалима.

¹⁶⁾ В. Боровић, *Житије Симеона Немање од Стевана Првовенчаног*, *Светосавски зборник*, књ. 2/1, Београд 1938, стр. 15—53.

¹⁷⁾ Теодосије Хиландарац, *Живот Светога Саве*, Издање Буре Даничића, приредио и предговор написао Борбе Трифуновић, Београд 1973, стр. 70—87.

Затим говори о добродетелном најмлађем сину његовом, који, гледајући очева добра дела, зажеле да испредњачи у њима и постане претходник на светом путу коме његов отац стреми; његов одлазак кришом у Свету Гору, Немањину жалост и слање потере за љубимцем сином.

Никон даље следи Доментијаново¹⁸⁾ житије Св. Саве, говори о Растковом доласку у Русик, монашењу и боравку у том манастиру, а затим описује његов прелазак у Ватопед. Скраћујући Доментијаново излагање, Никон, за разлику од Стевана Првовенчаног, казује о Савином монашењу у Русику. Изостављена је епизода са Немањиним војницима у Русику, уместо чега се додаје, у продужетку, да га је потера затекла замонашеног у Ватопеду. Следи опис Немањине туге после повратка потере и његова покајничка молитва, по Првовенчаном. Тако и даље говори о сазивању сабора, препуштању престола и монашењу Немањину. Овде Никон (1216), казујући о монашењу Ане-Анастасије, додаје да је њу Немања, најпре „часно отпратио у Топлицу у храм Пресвете Богородице, који је раније подигао на ушћу реке Кослице, и да је у њему часни збор монахиња“, податак кога нема код Првовенчаног, Доментијана и Теодосија, да би онда и сам отишао у Студеницу. У Савином житију Св. Симеона каже се само: „Госпођа Анастасија отиде Светој Богородици у Расу.“¹⁹⁾

Излагање о боравку у Студеници, писмо Сави у Свету Гору и његов одговор и позив, као и долазак Св. Симеона у Ватопед, боравак у њему и даривање светогорских манастира, следи поново текст Првовенчаног, изузев једног дела у похвали која се кроз уста Светогораца изриче Св. Симеону, и где се, за разлику од Првовенчаног, посебно наглашавају Немањине врлине и добра дела као искоренитеља јереси, оца, учитеља у правој вери и врлини, у обнови ослабеле државе под знаком крста, подучавању кнезова и мудром утицају на старце, итд.

Никонов спис даље говори о оснивању Хиландара, уз помоћ Стевана Првовенчаног, сасвим укратко, и нешто опширније, о заједничком боравку и подвижничству оца и сина у новооснованој обители, следећи даље доследно текст Првовенчаног, у опису исхода Немањине душе пред сабраним Светогорским монасима, све до места, где се, Св. Сава плачући обраћа своме оцу на самртном одру: „Кто ли исцѣлиот ми доушевный...“ Даље недостаје најмање један лист, јер се на следећој страни чита, од пола речи, опис по Теодосију, помена (парастоса) Св. Симеону, којом приликом је потекло свето миро из његова гроба, у присуству Прота Свете Горе и осталих угледних званица.

Цео даљи ток овог житија следи, уз знатна скраћења и мања интерполирања, Теодосијев текст житија Св. Саве. После описа извирања светог мира у Хиландару, Св. Сава шаље стакленицу мира,

¹⁸⁾ Б. Даничић: Доментијан, *Живот Св. Симеона и Св. Саве*, Београд 1865, стр. 124, 127, 128.

¹⁹⁾ *Стара српска књижевност I*, Живот Стефана Немање од Св. Саве, Нови Сад — Београд 1970, с. 55.

уз писмо са описом чудесног догађаја, брату самодржцу Стефану, који наређује да се оно чита пред присутним велможима. Стефан пише Сави, молећи га да дође у Србију и донесе мошти Св. Симеона, ради превазилажења раздора, уништења противника, благослова и просветљења.

Поневши мошти Светога, Сава води и угледне светогорске старце, да они, као сведоци прослављања Св. Симеона на истоку, то посведоче западнима, и да би затим, као сведоци новог прослављања, могли то приповедати источнима, како би сви једнодушно узносили хвале Богу.

Стефан, заједно са епископом, свештенством и племством, сусреће Светогорце са телом Светога, задивљујући их својом смерношћу: „јер не штебаше царске багренице и чак главу своју часну до праха земаљског приклањаше молећи за благослове“.

Овде Никон уноси један краћи Стеванов монолог и молитву. Упоређујући га са древним Израиљем и Јаковом, описује полагање тела Светога у мраморни гроб у Богородичиној цркви у Студеници и заупокојену службу, после које се богато обдарени народ разилази.

Када је дошао дан помена Преподобнога, поново се његов гроб, као великом водом, благодаћу Светога Духа, испуни миром, на удивљење мноштва народа који се тискаху да виде чудо, узносећи славословља Господу.

Овим се завршава житије Св. Симеона. Нешто измењен завршни део у односу на остала житија Немањина, не допушта да се одреди време протекло између полагања моштију у гроб и годишњег помена када је потекло миро. Не помиње се ни одлазак Светогораца после полагања у гроб, као ни њихово присуство приликом извирања светог мира у Студеници, у овом његовом врло сажетом опису. У продужетку (1346—152а) је скраћено житије Св. Саве по Теодосију и по српским родословима.

Видели смо, да Никоново житије Св. Симеона, представља једну врсту компилације Првовенчаног и Теодосија, што је уобичајен поступак у средњевековној књижевности.²⁰⁾ Али такве компилације, где је Никонов однос према тексту, да тако кажемо, активан. Он смишљено одабира оно што сматра најважнијим и што жели да истакне, служећи се и другим изворима, Доментијаном и вероватно Св. Савом, а одбацује све што је у његово време изгубило на актуелности. Њега не занимају хроничарске странице Првовенчаног, а заобилази и романескне описе Теодосија. Код Никона је Св. Симеон сведен на суштину, идеолошки симбол, али ипак доволно жив и стваран као личност. Он је, пре свега, обновитељ државе и утемељивач цркве, узоран отац и заштитник Православља, чудесни историјски пример синтезе атиномија, који испуњује Стари и Нови Завет, влада међу земаљским а настањује се међу небеским житељима, доказујући тако да је све могуће ономе који делатно верује.

Један тако испуњен живот, једна таква провиденцијална пуноћа животног пута, није задивљујућа само за средњевековни дух,

²⁰⁾ Х. Г. Бек, *Путеви византијске књижевности*, Београд 1967, с. 217—218.

таквих примера као што је Немањин заиста мало има у историји, као и у књижевности. Никонова заслуга је што је то добро осетио и што је, извукавши најважније елементе из расположиве грађе, створио једну складну, јасно осмишљену целину. Зато се његово дело и може, у смислу средњевековне књижевности, сматрати Новим житијем Светога Симеона Мироточивог.

Подробније изучавање овога житија Св. Симеона, требало би да баца више светлости на начин његовог настанка, а посредно и да помогне у изучавању историје текстова других Немањиних житија. Његов, пак, удео у *Горичком зборнику*, као и уопште садржај самог зборника, заслужују посебну пажњу јер дају важан увид у питања и опредељења која заокупљају највише слојеве српског друштва, у немирном и драматичном времену позног средњег века.

Поред тога што представља до сада једино познато сведочанство о књижевним склоностима Јелене Балшић, *Горички зборник*, већ и летимичним прегледом његовог садржаја, открива изузетну разноврсност тема и завидну ерудицију његовог аутора, пружа нам увид у високи степен образовања, учености и уопште културну климу једног времена, која у нашој историографији, без сумње, још није довољно изучавана, тако да се у данашњој свести о прошлости, још увек одржава тако неоправдана предрасуда о неком „мрачном“ средњем веку. Иако у судбоносном процепу између надирућег османлијског ислама и конфесионално искључивог милитантног запада, српска држава, поред жилавог и дуготрајног отпора, показује и задивљујућу виталност своје културе и снажну укорененост своје духовно-националне свести, у духу свога доба разуме се. Та свест се не може схватити само кроз уске локално-етничке размере. Она за врхунске идеале има универзалне вредности православне источно-хришћанске цивилизације, чији је највиши узор Бого-човечански лик и светитељски живот. Сједињујући наслеђе хеленских сазнања о природи и видљивом свету и наслеба римског државно-правног поретка као највише дотадашње домете цивилизације, свет Византијске сфере, коме на свој начин припада и Србија, одржао је као највећу вредност Јеванђелски делотворни идеал, изражен кроз живот светих личности Цркве, као обрасца идеалног човека и друштва. Цркве, која је истовремено неодвојиви део друштва и стопа Небеског Јерусалима.

Тај есхатолошки однос према времену и вечности, животу и смрти, прошлости и историјско-националној свести, без сумње је дао снажан печат и српској цивилизацији и државности, и представља један од њених најснажнијих корена. Карактеристично је да и пре Немањића постоји један култ светог краља, Јована-Владимира, зетског владара из XI века.²¹⁾ Култови светих владара постојали су широм хришћанског света током целог средњег века,²²⁾ али тешко да је могуће наћи сличан пример светородне лозе, са таквим континуитетом светости у низу владара и људи из њихове најближе околине, који су, примањем строгих монашких завета,

²¹⁾ Н. Банашевић, *Летопис Попа Дукљанина*, Београд 1971, с. 133—224.

²²⁾ Cf. Foltz, *Les saints rois du Moyen Age en Occident*, Bruxelles 1984.

мучеништвом или задужбинарско-покајничким подвигом, од Св. Симеона — Немање, па све до Св. Јоасафа — Урошице, последњег Немањића, дали, на најрепрезентативнији начин, свој удео управо том највишем идеалу Теантропоцентричног хуманизма хришћанског света. Да култови српских светих краљева и архиепископа нису само локални, национални и настали само из државно-политичких побуда, како се то још увек понегде тумачи редуktivно, у духу антропоцентричног хуманизма, показује и распрострањеност ових култова широм православног света па и изван његових граница. Култ Св. Мученика Јована Владимира био је још до недавно жив међу православним и католичким становништвом Албаније. Позната је једна његова икона која се чува у манастиру Св. Катарине на Синају. Култ Св. Симеона, а посебно Св. Саве, постоји широм православног света, од Русије преко Румуније и Бугарске,²³⁾ до Палестине. Увршћени су и у календар Грчке цркве што представља редак изузетак у односу на словенске светитеље. Недавно је објављено више грчко-византијских богослужбених текстова посвећених Св. Симеону и Св. Сави.²⁴⁾ Култ Св. краља Милутина, чије се мошти чувају у Цркви Св. Недеље у Софији, и данас је веома жив у Бугарској. Најзад, треба подсетити да је једно житије Св. Саве написано у XVII веку на латинском језику.²⁵⁾

Без обзира како се оновременска секуларизована свест односила према овој, данас, када се у свету и код нас историографија све више усмерава путем проучавања историје култура, идеја и менталитета уопште, не може се заобићи чињеница, да биографије — житија краљева и архиепископа српских, као оригинална творевина нашег средњег века, представљају највиши домет, и уз ликовну уметност, највреднију творевину наше средњовековне цивилизације. Дуго посматрана, готово искључиво, само као ризница хронолошко-фактографских података, ова књижевност још открива природу духовне културе оног времена у нас, открива нам живе личности, њихову психологију, мотивације и оно по чему се разликују или не од нас, једном речју даје нам кључ за разумевање једног удаљеног доба које се не може разумети само данашњим начином мишљења ни растумачити само уз помоћ оновременских искустава. Захваљујући оживелом интересовању, обновљеном раду и продубљенијем приступу, наша средњовековна књижевност постепено, у светлу новијих изучавања, у којима се истиче непроцењиви допринос постојећег академика Димитрија Богдановића, стиче пажњу и вредновање које јој зацело и припада у нашој и светској културној баштини.

²³⁾ Ср. Петковић, Свети Сава Српски у старом руском, румунском и бугарском сликарству, *Сава Немањић — Свети Сава*, Београд 1979, с. 357—380.

²⁴⁾ А. Радовић, Похвала преподобном Сави јерарху и Симеону оцу његовом из Србије, *Богословље* XXI 1, 2, Београд 1977, стр. 39—45; Ј. Тарнанидис, Култ Светог Саве и Светог Симеона код Грка, *Хиландарски зборник* 5, стр. 101—177.

²⁵⁾ В. Чајкановић, Живот Светог Саве епископа сина Симеона Стефана краља Рашке од И. Т. Мрнавића, *Светосавски зборник*, књ. 2/4, Београд 1939, стр. 118—145.

Щѣи сѣи стын дхъ, ежѣ ста
влю ея лоу. (дѣлїе творїтѣ.
ѣще и щѣи сѣи творїтѣ, еявн
ѣдѣло, и дхъ авно ея стрцае
нїе. ѣще сѣи творїтѣ. >
Щѣи е творїнїе, и стѣго дхъ
дѣнїево. Мѣже стѣго
пронїцею есмї (дѣнїем
пронїцею и порѣжѣе мсе.
авнїево щѣи стѣи и стѣго дхъ
попѣвнїе стѣе творїнїе. >
дхъ стын су жѣ ста вѣ стѣго
члїед. и дхъ стын, щѣи стѣи
сѣд стн е лїцн. и ежѣ стѣго
сѣго е лїцн и жѣ стѣго стѣго.
Сѣх е вѣ стѣго стѣго, нѣ стѣго
нѣ стѣго стѣго стѣго. щѣи стѣи
сѣмїе нѣ, ежѣ стѣго стѣго стѣго
сѣдѣ нѣ стѣго стѣго стѣго стѣго
нѣ стѣго стѣго стѣго стѣго. нѣ стѣго
нѣ стѣго стѣго стѣго стѣго стѣго
ежѣ стѣго стѣго стѣго стѣго стѣго